

М. О. Бакумкіна
Харків

СІЛЬСЬКА ПРОЗА ІВАНА СТЕПАНОВИЧА МАСЛОВА НА ТЛІ ЗМІН ІДЕОЛОГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ ЧАСУ

Стаття присвячена проблемам творчості російськомовного українського письменника, харків'янина І.С. Маслова, творам якого притаманне усвідомлене ставлення до проблем сільського життя. Метою статті є аналіз його сільської прози у світлі тих ідеологічних змін, які відбувалися упродовж усього ХХ і початку ХХІ ст. Результатами дослідження селянської теми в творчості І.С. Маслова є розуміння того, що сільська проза була й залишається одним із актуальних напрямів у літературі. Сільська проза І.С. Маслова розглядається в контексті творів попередників – представників «селянського» реалізму початку ХХ ст., російської «деревенской прозы» 1960–80-х років і на тлі традицій класичної української літератури. В оповіданнях І.С. Маслова представлено намагання зрозуміти те нове життя, в якому живе сучасне село. Письменник глибоко проникає у внутрішній світ сільської людини, підкреслює її нерозривну єдність з природою, передає той трагічний стан її свідомості, на яку вплинули революція, голодомор, війна і сучасна епоха. Справжній гімн природі, у дусі фольклорних традицій, відчувається в зображенні картини рідної землі у творах письменника – патріота Харківщини. І.С. Маслов піднесено розкриває внутрішній світ людини села, підкреслює її нерозривну єдність з природою, передає трагічний стан свідомості селянина, на якого вплинули революція, голодомор, війна і сучасна доба. Колоритність образів, різноманітність художніх засобів, глибина проникнення в людську природу роблять твори І.С. Маслова привабливими та цікавими. Як художник-пейзажист, у своєму словесному живопису І.С. Маслов зачаровує словом сучасного читача: в його творах помітну роль грають прийоми уособлення, порівняння, паралелізм, за допомогою яких автор розкриває красу, чистоту, душевне багатство простої людини. В результаті дослідження зроблено висновок про те, що твори І.С. Маслова свідчать про похитність сільського буття. Зображення сільського життя – джерело вічних цінностей для письменника. Основні мотиви його творчості – босоноге дитинство, батьків дім, материнська любов, цілюща природа, сум за минулим, незадоволення дійсним станом речей. Особливістю сільської прози І.С. Маслова є наявність того типу героя, який вільний від ідеологічних стереотипів.

Ключові слова: Іван Степанович Маслов, сільська проза, селянська тема, «селянський» реалізм, «деревенская проза», художні засоби, мотиви творчості, внутрішній світ героя.

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в усіх сферах життя сучасного суспільства в умовах зростаючої глобалізації, коли твори письменників стали більш відомими, доступними, перекладеними багатьма мовами світу, зумовлюють необхідність перегляду деяких положень у галузі літературознавства ХХ–ХХІ ст. Зокрема, це стосується і творчості російськомовного українського поета і письменника, харків'янина Івана Степановича Маслова.

Творчість І.С. Маслова посідає чільне місце в історії літератури 2-ї пол. ХХ – поч. ХХІ ст., його творам притаманна свобода мислення, він культивує

усвідомлене ставлення до життя сучасного села, сільської людини, прагне розкрити загальнолюдські основи буття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про окремі твори Маслова схвально відгукнулися В. Лихоносів, В. Распутін, Б. Можаєв, В. Крупін, В. Астаф'єв, В. Белов, Є. Сидоров, А. Михайлов, Л. Якименко, М. Пархоменко, А. Пінчук, П. Краснов, Ю. Шовкопляс, В. Добровольський, В. Дрозд, Н. Омельченко, М. Ільницький, Ю. Чикирисов, М. Шаповал, В. Брюгген, К. Гордієнко [7].

Незважаючи на те, що деякі аспекти творчості І.С. Маслова були розглянуті у статтях-розвідках М. Гетьманця, Л. Ушкалова, Т. Шарової, І. Бессараба, М. Мельниченка, саме сільська проза Івана Маслова не була об'єктом спеціального наукового дослідження. Таким чином метою статті є аналіз сільської прози в контексті творчості І.С. Маслова. Досягнення поставленої мети може бути ефективним і обґрунтованим на основі звернення до його літературно-публіцистичної спадщини, самовияву і самоствердження.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, сільська проза І.С. Маслова бере коріння із селянської прози минулих років. Сільська проза і в наші дні залишається одним із актуальних напрямів у літературі, але тематика її дещо змінюється. Людину ХХІ ст., як і раніше, хвилюють теми урбанізації, відтоку молоді за кордон, міграції населення, екологічні та кліматичні проблеми, питання моральності, благодійності, збереження навколишнього середовища, питання любові до природи, чутливого ставлення до людини, небайдужості до подій у світі тощо.

На початку ХХ ст. осуд куркульства, не визнаний у свій час голодомор, реалізація «Продовольчої програми» призвели до появи так званого «селянського» реалізму, який був пов'язаний із постановкою й рішенням у художніх творах завдань «ідейної перебудови і виховання трудівників у дусі соцреалізму», показом становлення нової людини у процесі будівництва соціалізму. 1929 р. поклав кінець періоду незалежного розвитку літератури, пошукам нових форм і шляхів у літературі, коли починається не тільки ідеологічне, але й репресивне переслідування тих, хто думав інакше, тобто розпочався процес уніфікації літератури під тиском партійних директив. М. Волошин писав: «И там и здесь между рядами / Звучит один и тот же глас: «Кто не за нас – тот против нас. / Нет безразличных: правда с нами». / А я стою один меж них / В ревушем пламене и дыме / И всеми силами своими / Молюсь за тех и за других» [10, с. 92].

Розрив між офіційною ідеологією та системою культури призводив до втрати письменником свого обличчя, до тотальної залежності його від партійних вказівок. Читачеві наочно і в доступній формі потрібно було донести суспільно-корисні ідеї та пропозиції. Кожна людина повинна бути «поборником справедливості», «класовою людиною», бути другом або ворогом, в залежності від чого формувалося і ставлення до такої людини. Як стверджують деякі дослідники, селянський реалізм – єдиний художній напрям, який існував у радянській літературі поруч із соцреалізмом [1]. Це був офіційно дозволений художній напрям із величезним впливом партійних постанов на свідому та

несвідому сутність людини, напрям, який обумовлював неспроможність протистояти системі. Нагадаємо, що 1946–1953 рр. – це період пізнього сталінізму. Письменники повністю втілювали у своїх книгах принцип соціалістичного реалізму, який стверджував, що прекрасне і реальне вже поєдналося у житті радянської людини. І письменники, і діячі культури повинні були приділяти всю свою увагу зображенню конфлікту між кращим і найкращим (наприклад, твори В. Кочетова, М. Грибачова, імена яких сьогодні мало хто згадує; популярні серед населення кінофільми «Волга-Волга», «Свинарка і пастух»).

У 1953 р., після смерті Сталіна, література набуває ознаки пожвавлення. У літературу входять Ф. Абрамов, В. Тендряков, Г. Троєпольський. Критика «культу особистості» формально була дозволена партією, вона стала тим підґрунтям, на якому в наступні роки почнуть розвиватися головні події літературної «відлиги». Ставлення до сталінізму стало тим розподілом, який пройшов між «консервативними» і «прогресивними» новими силами в літературі. Історична заслуга «шістдесятників» перед культурою має перш за все громадянський характер, тому що це було перше покоління в радянській історії, яке привселюдно заявило про цінності свободи особистості, про право на щирість, «право на себе». Головні події літературного життя 1960-х рр. головним чином були пов'язані із співпрацею багатьох письменників з журналами «Октябрь» і «Новый мир» (Ф. Абрамов, В. Шукшин, О. Солженіцин). Їхні твори розвіювали міфи, розвінчували кумирів тоталітарної ідеології, догматичні стереотипи. У 60-ті роки на перший план виходить збереження сільських традицій, бо селянство споконвіку було опорою, живою силою національної історії.

У сучасній українській літературі існує неперервний зв'язок з гуманістичними традиціями світової літератури. Тема розпаду й моральних норм життя простої людини, її духовного стану по-різному висвітлюється у творчості письменників «нової хвилі», «покоління лейтенантів», «окопних» оповідань, незалежно від того, до якого напрямку вони належать: «воєнна проза», «сільська проза», «міська проза». У художньому відношенні та з погляду глибини і своєрідності морально-філософської проблематики сільська проза – яскраве й значне явище літератури 1960–80-х років.

Сільська проза 1960–80-х рр. представлена творчістю О. Солженіцина (оповідання «Матрєнин двор»), В. Астаф'єва (роман «Печальный детектив», оповідання «Людочка»), В. Распутіна (повість «Пожар»), Ф. Абрамова (повість «Пелагея»), оповіданнями В. Шукшина та інших письменників, які висвітлювали життя простої людини на селі, єдність людини і довкілля, екологічну проблематику, несприйняття сучасного міста тощо. Їхні твори глибоко психологічні, сповнені роздумів над проблемами сьогодення. Отже, є всі підстави вважати, що в цей період сільській прозі приділялась значна увага письменників, редакторів журналів, перекладачів тощо. Творам згаданих письменників притаманні захоплення красою навколишнього світу, вміння бачити поетичне в буденному, відтворення почуття глибокої поваги до життя простого сільського трудівника. Як писав І.С. Маслов, на просторах романів і

повістей Ф. Абрамова, «обидное время всегда каторжное <...> герои писателя не отчаиваются, не обрекают себя на горькое одиночество, не поддаются разрушительным силам окончательного разочарования, не бросают свои души на произвол судьбы, то есть они никогда не иссякают в своём течении, как степные реки в засуху» [5, с. 22].

Відзначимо також, що селянська тема була близькою майже всім майстрам української літератури минулих століть: Т. Шевченку, О. Кобилянській, П. Мирному, М. Стельмаху, О. Довженку, В. Стефанику, хоча їх твори і не можна цілком віднести до «селянської літератури». Яскравим прикладом цієї літератури може бути соціально-побутова повість І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» – один із шедеврів світової літератури, в якому досить реалістично зображено життя села після скасування кріпацтва. У цьому контексті звернення до звичайної людини, намагання розкрити джерела її самопочуття й усвідомлення нею своєї значущості вимагало від І.С. Маслова, письменника «нового покоління», і нових, сучасних, підходів: він хотів бачити людину не як колесатко або гвинтик державної машини, а як головну силу, що визначає нове буття. Герої його сільської прози – це корінні сільські мешканці, натури м'які й цілісні, сумлінні, добрі й довірливі, високоморальні, щирі люди, здатні на самопожертву.

Оповідання І.С. Маслова містять у собі філософські узагальнення, прогностичні роздуми про час, про долю людини і людства: «Тревога» (1984), «Возвращение» (1986), «Хозяин» (1986), «Зажигалка» (1986), «Любиста» (1987), «За озёрной водой» (1997), «В рясном саду будет петь соловей» (1997) та ін. Події відтворюються крізь віддзеркалення у психологічному, внутрішньому світі героїв оповідань, стосунки між людьми обмежені спілкуванням одного-двох-трьох персонажів. Цей природний для письменника шлях осягнення життєвої та естетичної реальності став для І.С. Маслова шляхом моральних пошуків і відкривав перед ним не тільки радісні, але й тривожні обрії, – вважає дослідниця його творчості Т.М. Шарова [6].

Читаючи прозу І.С. Маслова, відчуваєш, що автор ніби двічі пережив страхіття війни: перший – коли батько не повернувся з фронту (він постійно згадує про своє важке дитинство), а другий – під час роботи над своїми творами: «И именно здесь особенной болью меня опять поразит моя память. И я так зримо и ясно увижу отца, как, возможно, никогда до этого раньше не видел его в своей жизни. Увижу и, теряясь взглядом в веймарской небесной синеве, буду держать его своим сыновьим сердцем рядом с собой, не знаю, почему, чувствуя, что ему и теперь немецкая земля угрожает смертью» [5, с. 14]. Такі рядки могли народжуватися тільки в серці митця, для якого війна – непоправне людське горе. Тема війни та перших років після неї складають основний зміст творів І.С. Маслова, у центрі подій – село Тернова із вкрай важким сільським побутом 40-х рр. ХХ ст., із нелегкими долями людей. У кожному образі його творів залишилась часточка самого письменника. Про соціальний і психологічний досвід життя воєнного покоління П. Білоус зазначав: «Ми не боялися трагедій, ми писали про людину, що опинилася в нелюдських обставинах. Ми шукали в ній сили переборення самої себе і в

жорстокі дні намагалися знайти добро і пробували уявити майбутнє» [2, с. 7]. Розуміючи невідворотність змін, що відбувалися в незалежній Україні, І.С. Маслов щиро прагне зрозуміти нове життя, яке змінило село, бо є справжнім його сином. Про роздолля Слобожанщини з її важкою історичною долею І.С. Маслов проникливо пише у своїх творах. У малій прозі він розмірковує про час, про долю людини і людства. У творах наполегливо звучить мотив повернення до рідної домівки, тяжкої дороги, з випробуванням, із перевіркою на людяність, зміною поглядів на життя. В оповіданнях письменника зображені картини природи, які підкреслюють його почуття; зміст творів набуває обширності, збагаченості.

Справжній гімн природі, майже у дусі фольклорних традицій, відчувається в зображенні його рідної землі: «Когда глядишь на весенний мир со стороны Сурковского сада, то кажется, что <...> небеса родились вместе с весенним подснежниковым сиянием, пробились сквозь настывший снег, сквозь лёд и, как и подснежники, всё больше укореняясь в талой земле, с каждым весенним мгновением всё смелее стали подниматься ввысь, перегоняя в росте и синий подснежниковый раст, и золотопчельные китициевые стаи лещинника, и стёжки, взбегающие вверх вервями, вертящиеся, как и ветви на соседних дубах, и яблони, кажется, что тоже находящиеся сейчас в лете, о чём убедительно говорят трещинки вокруг стволов, свидетельствующие об их порывных силах, рвущих садовую землю своим неукротимым весенним летом» [5, с. 32]. У цих рядках відчувається лірична напруга й гуманістичний пафос письменника, який часто згадує свою малу батьківщину, де знаходить спокій: «Сладко – я дома, на своей родимой терновской земле», але «Горько – я теперь здесь лишь гость. Похожу по родимому миру, подышу родным воздухом, поплачу по бывшему, и опять – до свидания» («Среди медовок и роман-травного неба») [4, с. 66].

Головний герой оповідання «Радость незабытой жизни» Василь «не очень часто, но возвращался в родимые места, чтоб опять, хоть на какое-то время, почувствовать летнюю ласку родины, независимо подышать, всё бывшее – увидеть и всё прожитое и пережитое – вспомнить» [4, с. 37–38]. Не можна любити землю та людину взагалі. Це заперечує істинне мистецтво. Батьківщина для І.С. Маслова – не географічне поняття, не тільки тернівська земля. Батьківщина – це передусім люди, його співвітчизники, це – народ, який облаштовує свою землю, прикрашає її, дає цій землі своє ім'я. Місце дії творів І.С. Маслова – степова земля Харківщини: Тернова, Федорівка, Озерівка, Байрак, Сурківські сади, Проталові луки та ін. Автор чітко зазначає, де саме розгортається сюжет, показує життя людей у цьому світі, наштовхує читача на роздуми щодо людського досвіду минулих років та порівняння того, до чого можуть призвести однакові ідеї, але з різними шляхами їх здійснення. Письменник був переконаний, що «лучшие люди должны <...> стоять во главе жизни» [5, с. 29], і це дасть право у майбутньому кращим людям дати землі своє ім'я або зберегти назву (Пархомівка, Харитонівка, Терещенківка тощо).

Письменник розкриває внутрішній світ людини села, підкреслює її нерозривну єдність з природою, передає трагічний стан свідомості, на який вплинули революція, голодомор, війна і сучасна доба. Герої творів І.С. Маслова

– прості селяни, що мешкають на рідній землі, – дід Трохим, Марія, бабуся Ксенія, татко Степан, Віра, Віктор, Єгор, тітка Дар'я та інші: «Думал о людях, которые приходят на землю так же, как и неповторимый весенний цвет, имеют, как и цвет, и свой окрас, свой лик, свой характер, свой свет, свой язык и свои легенды <...> приходят, удивляя <...> своим уникальным миром» [5, с. 33]. Колоритність образів, різноманітність художніх засобів дозволяє поглибити соціальне і психологічне їх трактування, створюючи навколо них єдине ідейне поле, що сприяє усвідомленню основної думки письменника. Сам «...Господь Бог был очень похож своим милостивым ликом на лики родных и родимых мне людей, которых я хорошо знал в своей деревенской жизни и которых во все времена больше всего уважал за их доброту и за их неустанную каждодневную работу» [5, с. 31]. Ефективній передачі життєвого досвіду сприяє значна емоційна складова через схожість з оточенням письменника у дитинстві.

І.С. Маслов був кровно пов'язаний із життям селянства, його твори сповнені любові до босоногого дитинства, відшумілого юнацтва. Він знову і знову повертається думками до свого дитинства, до рідного дому, шанує постать письменника Ф. Абрамова, такого близького йому за світоглядом, схвалює його художні пошуки, цінує його творчість, де відсутня ідилія, а є туга, печаль, скорбота, але, головне, відсутня байдужість до долі мільйонів співвітчизників, до життя простої сільської людини. Сільські трудівники у творах І.С. Маслова, як і «трудівниці» у творах Ф. Абрамова, «родились с ним на одной веркольской родной земле, дышали с ним одним русским веркольским воздухом, а в годы недорода и войны – надоедали, как и он, и так же, как и он, страдали, мучаясь и своими утратными болями, и болями и страданиями близких людей, живших так же трудно, как и его совестливо-мученическая душа» [5, с. 25–26]. І.С. Маслов, як і Ф. Абрамов, був глибоко переконаний, що жива в народі «совість, яка мучить душу», вірив у те, що в душі народу завжди живе збірка законів – неписана збірка душі на чолі з матінкою-совістю. Пильний інтерес до морального світу людини, постійна перевірка її на совість – головна риса, яка притаманна і письменнику І.С. Маслову. Письменник згадував про нескінченні розмови із Ф. Абрамовим, акцентуючи на його ставленні до такого поняття, як совість: «Совість... О чём ты говоришь, о какой нынче совести может идти речь, бандит погоняет бандитом, вор сидит на воре, а начальственная верхушка, которая привела разнузданный капитализм, которая ограбила народ, раздела миллионы до последней нитки, настолько оторнулась от народа, что не чувствует, что народ не принял и никогда не примет их проклятого капитализма <...> нынешний кровавый капитализм, вырос и продолжает произрастать на поприщи совести и чести, что нынче он, как в своё время и фашизм, душит народы и не жалеет ни детей, ни Господа Бога» [5, с. 16]. Письменник був переконаний, що, не торгуючи совістю і надією, прийдуть інші люди відбудувувати українську державу.

Ф. Абрамов у незавершеному романі «Чистая книга» намагався відтворити всю красу, поетичний світ села, всі багатства народної душі, які відбилися і в обрядах, піснях, танцях, хороводах, іграх, гулянках, у ремеслах, і в найбагатшому народному слові. І.С. Маслов теж прагнув донести до сучасного

читача всі багатства народної душі, які вже невиразно виявлялися в народних звичаях та обрядах, піснях, танцях, які так швидко зникали, хоча й частково залишилися у фольклорних записах, що традиційно зберігаються на Слобожанщині, у Домі народної творчості. І.С. Маслов сумує, бо ще донедавна були не окремі співаки народних пісень – існували цілі «співучі села», фольклорні ансамблі при клубах, які зараз руйнуються, відчуває біль і тугу за втрачені можливості сільської молоді у зв'язку з перебудовою у державі, тому що саме молодих у першу чергу торкнулися «ринкові» відносини, коли люди почали тікати з села, з провінції до міста. Ф. Абрамов не встиг дописати книгу про сільське життя у двадцятому столітті, в якому «он хотел реализовать свои убеждения, сказать о своих сомнениях, хотел предостеречь от тех трудностей, которые уже видел и которые, как он считал, со временем создадут немало проблем в жизни русского народа. Он искал ответы на коренные и до сих пор злободневные проблемы» [5, с. 20]. Не підлягає сумніву, що сама доля Ф. Абрамова стала драмою несумісництва відвертого художнього слова з тоталітарним режимом, гірким доказом уразливості митця, безсилою протидіяти політичній брехні. Як відомо, схожою стала й доля М. Шолохова, який часто залежав від ідеологічних догм, але у романі «Поднятая целина» зміг правдиво відтворити події колективізації, злам сільського життя, побуту тощо.

Відлуння перетворень зачепило і життя українського селянина ХХ ст. Дивно, але так влаштоване земне людське життя і так влаштований абрамівський світ героїв, що він завжди кожній справжній людській душі обіцяє спочатку образливий час. Цей час Анфіси Мініної, героїні тетралогії «Пряслины», затьмарює не лише її душу, але, віриться, душу всього сільського народу, який століттями впрягається в ярмо, тягне віз щосили і в результаті завжди залишається жебраком, приниженим і непотрібним жодній владі. Таким чином схарактеризований пошук справедливості у житті сільської людини. У щоденнику 1979 р. Ф. Абрамов, розмірковуючи про категорії краси і чистоти, зауважував: «Не красота, а чистота спасёт мир. Красота бывает страшной, опасной, а чистота всегда благодатна, всегда красива» [5, с. 29].

Твори І.С. Маслова сповнені правдивістю, чистоти, через спогади він передає ті почуття, ті емоції, те становище, які він бачив, які проніс протягом життя у своїй душі, і за допомогою поетичного слова викладає у своїй прозі. Помітну роль у ній відіграють прийоми уособлення, порівняння, паралелізму, за допомогою яких у зіставленні з природними явищами письменник розкриває внутрішнє життя героя, активно використовуючи колір: «...я не переставал удивляться тому, как богата на цвет моя родимая земля. Всё в ней, оказывается, есть, на всё у неё, думал я, хватает сил, достаёт святости, чтобы один цвет не поставит выше другого, как это постоянно встречается в нашей земной человеческой жизни, к каждому она, верится, одинаково участлива, каждый возвышает и на каждый молится» [5, с. 32–33].

Глибина проникнення в людську природу, в саме ядро її душі, роблять твори І.С. Маслова привабливими та цікавими. Як художник-пейзажист, письменник у своєму словесному живописі зачаровує мистецьким словом сучасного читача, якого складно вже здивувати (Інтернет, комп'ютер,

інформаційні технології тощо). І.С. Маслов звертається при цьому до природних кольорів навколишнього світу – зелені листя, блакиті неба, золота осені. Це барвистий і багатозвучний світ, де все живе, дихає: «...цветут подснежники. Цветут сине, цветут, как и весенние небеса и, как и весенние небеса, пахнут снежно-талым земных запахом»; «...весенний синий ветерок... пересыпанный <...> густо синим подснежниковым цветом, как и вся моя родимая материнская земля. Белая летучая изморозь <...> мнится цветом <...> китицы на красных лозах, так похожие на рой золотых пчёл <...> лучи весеннего розовоцветного терновского солнца»; «...красноствольное напряжение черёмух и лоз, клёнов и вишен, которые вот-вот должны были взмахнуть зелёными крыльями, чтобы тоже кинуться в небесный весенний лет, чтобы не отстать в своём лете ни от лета дорог и рек...»; «Стёжки <...> тоже летели, широко расправив опушь весенней зелёной травы, как крылья» [5, с. 32, 34]. Чуттєві деталі (звуки, запахи, світло) підкреслюють атмосферу місця, де знаходяться або живуть герої творів прозаїка, допомагають створити ясну картину подій в уяві читача, правильно їх зрозуміти та вказують на високий рівень автора як майстра слова: «...икона, намоленная веками, пропахшая насквозь медовым настоем терновских трав, запахами ручьёвых и родниковых вод, солнца и летних дождей, спелостью яблок и ароматом осенних отавных лугов, – засветилась, как солнце, в новом окладе, как в новых небесах» [5, с. 31].

Висновки. З урахуванням проведеного аналізу можна дійти певних висновків: світогляд І.С. Маслова почав формуватися у далекому дитинстві, розвивався та вдосконалювався під впливом рідного йому сільського навколишнього середовища, тому він так дбайливо проносить образи свого дитинства через усе життя. У творах І.С. Маслова читача проймає незатишний світ його героїв-селян, які й сьогодні своїм існуванням свідчать про похитність сільського буття.

Також слід підкреслити, що сільська тема у прозі І.С. Маслова склалася на тлі його інтересу до творчості російських письменників-«деревенщиків» та українських класиків, які висвітлювали проблеми життя простої людини на селі, єдність людини і природи тощо. І.С. Масловим стверджується своя концепція людини і світу: письменника хвилює сучасний стан людства і місце селянина в ньому. Філософсько-психологічна сутність проблеми долі у його творах різна («Что в душе, то свято», «Радость незабытой жизни», «...Что меня держит на белом свете?.. тощо), але питання відсутності поваги до особистості, сільського трудівника, пошук сучасного «праведника» виступають в них цілком виразно.

Зображення сільського життя, яке було для І.С. Маслова джерелом вічних цінностей – материнської любові, батьківського дому, цілющої природи, щирого ставлення до людей – переконують, що він на прикладі власних творів доводить, що одна з найцікавіших особливостей його сільської прози – той тип героя, який є вільним від ідеологічних стереотипів. Перспективи подальших досліджень убачаємо в розкритті особливостей сільської теми в окремих художніх творах І.С. Маслова.

Бібліографічні посилання

1. Агеносов В.В. Русская проза конца XX века: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.В. Агеносов, Т.М. Колядич, Л.А. Трубина. Под ред. Т.Н. Колядич. – М.: Академия, 2005. – 424 с.
2. Білоус П. Індивідуальний стиль письменника / П. Білоус // Українська мова та література. – 2002. – № 44. – С. 3–7.
3. Маслов І.С. Борис Силаєв: людина й письменник / І.С. Маслов // Від бароко до постмодерну. – 2006. – №4. – С. 238–264.
4. Маслов І.С. Избранное: В 3 т. – Харьков: Майдан, 2014. – Т.1. – 684 с.
5. Маслов И.С. Федор Абрамов как человек / И.С. Маслов // Литература и жизнь. Сборник трудов к 90-летию со дня рождения и 60-летию научно-педагогической деятельности доктора филологических наук, профессора М.Ф. Гетманца. – Харьков: ХНПУ имени Г.С. Сковороды, 2012. – С. 12–37.
6. Шарова Т.М. Герої оповідань Івана Маслова [Електронний ресурс] / Т.М. Шарова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць. Серія «Філологічні науки» / за ред. В.Д. Будака, М.І. Майстренко. – Випуск 4.8. – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2011. – С. 120–123. – URL: litzbirnyk.com.ua/wp-content/uploads/2013/11/26.4.8.pdf
7. Шарова Т.М. Іван Маслов: людина й письменник [Електронний ресурс] / Т.М. Шарова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. – Ч. I. – Лютий, №3 (214). – Луганськ: ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2011. – С. 50–56. – URL: <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=9694&chapter=1>
8. Шарова Т.М. Творчість Івана Маслова: індивідуально-авторська філософія, життєвий та естетичний досвід [Електронний ресурс] / Т.М. Шарова, А.С. Міюц // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія, 2017, № 26, Том.1, с. 85–87. – URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v26/part_1/27.pdf.
9. Шарова Т.М. Реалістичне відтворення життєвої правди у творах І.Маслова [Електронний ресурс] / Т.М. Шарова, С.О. Супрун // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна», 2015, Випуск 59, с. 239–241. – URL: <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2015/n59/90.pdf>.
10. Этова О.В. История русской литературы X–XX веков / О.В. Этова // Русская литература 2-ой половины XIX–XX вв. – М.: СГУ, 2001. – 151 с.

Надійшла до редколегії 20 квітня 2019 р.

Бакумкина М.А. Сельская проза Івана Степановича Маслова на фоні змінених ідеологічних орієнтацій в часі.

Стаття присвячена проблемам творчості русськомовного українського письменника, харьковчанина І.С. Маслова, произведениям которого присуще осознанное отношение к проблемам сельской жизни. Целью статьи является анализ его сельской прозы в свете тех идеологических изменений, которые происходили на протяжении всего XX и начала XXI вв. Результатами исследования сельской темы в творчестве И.С. Маслова является понимание того, что сельская проза была и остаётся одним из актуальных направлений в литературе. Сельская проза И.С. Маслова рассматривается в контексте произведений предшественников – представителей «крестьянского» реализма начала XX в., русской «деревенской прозы» 1960–80-х годов и на фоне традиций классической украинской литературы. В рассказах И.С. Маслова предпринята попытка понять ту новую жизнь, в которой живёт современное село. Писатель глубоко проникает во внутренний мир сельского человека, подчёркивает его неразрывное единство с природой, передаёт то трагическое состояние его сознания, на которое повлияли революция, голодомор, война и современная эпоха. Настоящим гимном природе, в духе фольклорных традиций, является

изображение картин родной земли в произведениях писателя – патриота Харьковщины. Колоритность образов, разнообразие художественных средств, глубина проникновения в человеческую природу делают произведения И.С. Маслова привлекательными и интересными. Как художник-пейзажист, в своей словесной живописи, И.С. Маслов очаровывает художественным словом современного читателя: в его произведениях заметную роль играют приёмы обособления, сравнения, параллелизм, с помощью которых автор раскрывает красоту, чистоту, душевное богатство простого человека. В результате исследования сделан вывод о том, что произведения И.С. Маслова свидетельствуют о зыбкости современного сельского бытия. Изображение сельской жизни – источник вечных ценностей для писателя. Основные мотивы его творчества – босоное детство, отчий дом, материнская любовь, целительная природа, тоска по былому, неудовлетворённость настоящим положением вещей. Особенностью сельской прозы И.С. Маслова является наличие того типа героя, который свободен от идеологических стереотипов.

Ключевые слова: Иван Степанович Маслов, сельская проза, сельская тема, «крестьянский» реализм, «деревенская проза», художественные средства, мотивы творчества, внутренний мир героя.

Bakumkina M.O. Rural Prose of Ivan Stepanovich Maslova is on a Background the Changes of Ideological Landmarks of Time.

The article is sanctified to the problems of work of the Russian-speaking Ukrainian writer, who was born in Kharkiv, I.S. Maslov whose works realized attitude to the problems of rural life. The aim of the article is an analysis of his rural prose in the light of those ideological changes that took place during all XX and XXI centuries. By the results of research of rural theme in work of I.S. Maslov is understanding that rural prose was and remains one of actual directions in literature. Rural prose of I.S. Maslov examined in the context of predecessors works – representatives of «peasant» realism in the beginning XX century, Russian "rural prose" of 1960-80th and on a background traditions of classic Ukrainian literature. In the stories of I.S. Maslov attempted to understand the new life in which the modern village lives. The Ukrainian writer deeply gets to the inner world of rural man, his indissoluble unity underlines with nature, passes the that tragic state of his consciousness, revolution, famine, war and modern era, influenced on that. A real hymn to nature, in the spirit of folklore traditions, is the depiction of paintings of the native land in the works of the writer, a patriot of Kharkiv. Colourfulness of characters, variety of artistic facilities, depth of penetration in human nature do works of I.S. Maslov attractive and interesting. As an artist-landscape-painter, in the verbal painting, I.S. Maslov charms the artistic word of modern reader: in his works a noticeable role is played by thereceptions of isolation, comparison, parallelism, by means of that an author exposes beauty, cleanness, heartfelt riches of simple man. As a result of research drawn conclusion that works of I.S. Maslov testify to the unsteadiness of modern rural life. An image of rural life is a source of eternal values for a writer. Basic reasons of his work are barefooted childhood, paternal home, maternal love, curative nature, nostalgia for past, dissatisfaction present posture of affairs. By the feature of rural prose of I.S. Maslov there is a presence of that type of hero that is free from ideological stereotypes.

Keywords: Ivan Stepanovich Maslov, rural prose, rural theme, «peasant» realism, «rural prose», artistic facilities, reasons of creation, internal world of hero creative motives, villagers characters, rural world.